

toerisme
vlaanderen

Richtlijnen voor de bewegwijzering van
toeristische - recreatieve routes en netwerken voor
ruiters en menners

INHOUD

INLEIDING	3
1 UITGANGSPUNTEN	4
2 ALGEMENE CONCEPTUELE PRINCIPES	4
2.1 BEWEGWIJZERING VAN RUITERROUTES	4
2.2 BEWEGWIJZERING VAN NETWERKEN	5
3 CRITERIA VOOR DE WEGKEUZE	5
3.1 VERKEERSVEILIGHEID	5
3.2 INTENSITEIT VAN ANDERE VERKEERSVORMEN	5
3.3 TYPE WEGENIS	5
3.4 BEKOORLIJK LANDSCHAP OF AANTREKKELIJKE OMGEVING	6
3.5 BEREIKBAARHEID VAN HET CIRCUIT/NETWERK	6
3.6 TOESTEMMING WEG- EN TERREINBEHEERDERS	6
4 NORMEN VOOR BEWEGWIJZERING	6
4.1 ALGEMENE KENMERKEN BEWEGWIJZERING RUITERROUTES	6
4.2 ALGEMENE KENMERKEN KNOOPPUNTENBEWEGWIJZERING	7
5 VOORSCHRIFTEN VOOR WEERGAVE ROUTE OP KAART	9
5.1 ROUTEBESCHRIJVING	9
5.2 HANDLEIDING	9
5.3 KAARTMATERIAAL	9
5.4 VERSPREIDING	9
6 AANVRAAG TOT ERKENNING	9

INLEIDING

De toeristische routes en netwerken in Vlaanderen kennen een immer groeiend succes. Steeds meer mensen – toeristen en recreanten – tonen belangstelling. Inspelend op deze interesse worden toeristisch-recreatieve routes en netwerken uitgezet zowel voor fietsers, wandelaars als ruiters. De bewegwijzerde parcours ontsluiten het cultureel en landschappelijk schoon van Vlaanderen en Brussel.

Willen we deze succesvolle ontwikkeling bestendigen, moeten routes en netwerken van een hoge kwaliteit zijn. Dit betekent niet alleen dat we parcours uitstippelen van een hoog inhoudelijk niveau. Het betekent eveneens dat ze aan een aantal vereisten voldoen die het individuele traject overstijgen.

- Ten eerste moeten we er blijven over waken dat onze toeristische routes en netwerken de best mogelijke ruimtelijke keuzes maken, met respect voor andere functies, zoals natuurbehoud, wonen of andere vormen van recreatie. Dit is duurzaam toerisme in de praktijk en wij moeten dit ernstig nemen.
- Ten tweede moeten we beseffen dat ruimte in Vlaanderen schaars is en dat ook het toerisme er op de meest zuinige wijze moet mee omgaan. Geen wildgroei van trajecten dus, maar liever een overzichtelijk pakket van sterke routes. In de beperking zal zich de meester tonen.
- Ten derde: eenvormigheid is een toegevoegde waarde. Een uniforme bewegwijzering en lay-out voor de routes en netwerken dragen bij tot een sobere aanwezigheid in het landschap en tegelijk maken ze ons aanbod begrijpelijker en toegankelijker voor de toerist - recreant.

Het is met deze doelstellingen in het achterhoofd dat de Vlaamse overheid een aantal voorschriften heeft uitgewerkt voor toeristische routes en netwerken en hun bewegwijzering. De richtlijnen voor fiets- en autoroutes zijn al enkele jaren in voege. Recent werden zij aangevuld met voorschriften voor wandelroutes, fietsnetwerken en ruiterspaden. Deze brochure wil een handige wegwijs zijn voor de ontwerpers en beheerders van deze laatste groep van routes en netwerken. De vorige brochure (met informatie voor de fiets- en autoroutes) blijft overigens beschikbaar.

1. Uitgangspunten

Het ontwerpen en bewegwijzeren van toeristische rutterroutes – en netwerken neemt toe. Om wilgroei van initiatieven en bewegwijzeringstechnieken tegen te gaan, voor duidelijkheid bij de wegbeheerders en voor een gegarandeerde kwaliteit is een gecoördineerde en planmatige uitbouw van het ruitertoerisme noodzakelijk.

Het opstellen van deze richtlijnen voor het ruitertoerisme heeft tot doel:

- het ontwikkelen van een kwalitatief waardevol netwerk, rekening houdend met de toeristische kenmerken en de eigenheid van de streek;
- het bestendigen van een eenvormige bewegwijzering.

Een route/netwerk voor ruiters en menbers vereist een gebied met autoluwe of autovrije en veilige wegeninfrastructuur in een aantrekkelijk landschap. Verder dient de regio op toeristisch gebied een grote potentie te hebben en belevingswaarde mee te geven aan de recreant.

Routes en netwerken voor ruiters en menbers die aan de richtlijnen van Toerisme Vlaanderen voldoen en door Toerisme Vlaanderen betoelaagd worden, worden erkend.

2. Algemene conceptuele principes

De route/ het netwerk moet beantwoorden aan een toeristische nood en moet afgestemd zijn op de recreant.

Het toeristische belang van de route/ het netwerk voor ruiters en menbers dient aangetoond aan de hand van volgende criteria:

- promotieplan;
- mogelijkheid tot het vormen van een arrangement;
- inbedding in het strategisch plan toerisme van de regio.

Nieuwe rutterroutes of een nieuw netwerk in regio's waar reeds andere routestructuren aanwezig zijn, dienen vergezeld te zijn van een saneringsplan waarbij de nieuwe route/ het nieuwe netwerk gesitueerd wordt tussen de bestaande routes (fiets-, wandel-, mountainbike- en rutterroutes of – netwerken). Een saneringsplan waarbij alle betrokkenen er zich toe engageren dit uit te voeren valt aan te bevelen.

2.1 Bewegwijzering van rutterroutes

Het routenet kan een grover of meer fijnmazig karakter vertonen afhankelijk van de landschappelijke kwaliteiten en / of de geconcentreerde aanwezigheid van ruiterscholen en maneges.

Het rutterrounet omvat doorgaande en lusvormige routes. Afhankelijk van de lengte van de rutterpaden en de beoogde rutterdoelgroep wordt hierbij een onderscheid gemaakt tussen lokale, regionale en doorgaande rutterpaden.

- lokale rutterpaden: max. 15 km voor het plaatselijk wandelrutterverkeer;
- regionale rutterpaden: 20-30 km voor het maken van dagtochten;
- doorgaande routes: 50 km en meer voor het maken van meerdaagse tochten (trekrutters).

De lokale en regionale ruiterspaden worden steeds lusvormig geconcipieerd: begin en eindpunt vallen samen (geen heen- en terugweg over hetzelfde parcours, tenzij via een aanlooproute tot het eigenlijke circuit). Een doorgaande route verbindt twee locaties en kan fungeren als een verbindingsas tussen diverse ruitersones. Ook lokale circuits kunnen erop aansluiten.

De ruiterroute heeft principieel een blijvend karakter; dit houdt in dat voorzien dient te worden in een routebeschrijving en een bewegwijzering.

2.2 Bewegwijzering van netwerken

Voor een netwerk voor ruiters en menners is knooppuntenbewegwijzering aangewezen. Bij knooppuntenbewegwijzering ontwikkelt men een netwerk van ruiters- en menroutes. Kruisingen van routes noemt men een knooppunt en elk knooppunt krijgt een nummer. De routes lopen in en rond natuur- en bosgebieden en in een natuurlijk cultuurlandschap. In principe lopen de trajecten niet door een bebouwde omgeving, tenzij deze cultuurhistorisch waardevol is en de opname dus een meerwaarde betekent voor het netwerk.

Op elk knooppunt wordt de ruiter doorverwezen naar de volgende knooppunten. Wanneer een knooppunt slecht zichtbaar is bij het naderen, kan men gebruik maken van een naderingsbord.

Bij elke kruising met een andere weg wordt de ruiter steeds doorverwezen naar het volgende knooppunt. De trajecten zijn in 2 richtingen bewegwijzerd. Op de startplaats(en) en strategische knooppunten komt een overzichtsbord met een kaart van het netwerk zodat de ruiter zich kan oriënteren en zijn traject verder kan plannen.

3. Criteria voor de wegkeuze

3.1 Verkeersveiligheid

De route/het netwerk moet aan ruiter en paard maximale waarborgen bieden inzake veiligheid: drukke verkeerswegen, gevaarlijke kruispunten en wegen zonder veilige wegberm dienen vermeden te worden. Bij moeilijk overschrijdbare punten dient een aangepaste signalisatie (verkeersborden) aangebracht te worden, zowel voor ruiters op het ruiterspad als voor de automobilisten op de verkeersweg.

3.2 Intensiteit van andere verkeersvormen

De belevingswaarde van het wandelen te paard mag niet worden tenietgedaan door andere vormen van verkeer, die als storend worden ervaren (bromfietsen, terreinfietsen). In regel komen enkel verkeersarme of verkeersvrije wegen in aanmerking. Ontdubbelen van ruitercircuits met wandel of fietscircuits verdient aanbeveling. Uitzonderingen moeten grondig gemotiveerd worden.

3.3 Type wegenis

Paard en ruiter verkiezen onverharde paden en wegen (verkeersarm) in de vorm van jaagpaden, dijken, dreven en insteekwegen. Het verdient ook aanbeveling om oude types van wegen zoals kerkwegels, in functie van hun handhaving in het routenet op te nemen. In principe dienen ruiterspaden voor niet-beslagen paarden geschikt te zijn. Als wegverharding is derhalve aangestreeken en gerolde zandige aardeweg het meest geschikt, op voorwaarde dat een goede ontwatering vooral tijdens natte periodes kan worden gewaarborgd.

3.4 Bekoorlijk landschap of aantrekkelijke omgeving

De kwaliteit van de route/ het netwerk is van primordiaal belang: men moet er naar streven de wandeling landschappelijk zo aantrekkelijk mogelijk te maken. Dit betekent dat de route/ het netwerk met zin voor afwisseling moet gekozen worden. Bij het aandoen van bossen en natuurgebieden (duinen) dient steeds de instemming van de natuurbeheerders te worden bekomen.

3.5 Bereikbaarheid van het circuit/netwerk

Het is noodzakelijk om strategische startplaatsen te voorzien van waaruit men een ruiter- of mentocht kan aanvatten. Deze startplaatsen zijn gelegen langs of in de onmiddellijke omgeving van de route/het netwerk en voorzien minimaal in:

- een bindplaats voor paarden of een weide;
- mogelijkheid tot drinken voor de paarden;
- voldoende parkeergelegenheid geschikt voor trailers.

Volgende bijkomende voorzieningen zijn sterk aanbevolen:

- eet- of drankgelegenheid;
- overnachtingsmogelijkheid voor paard en ruiter.

De startplaatsen zijn bij voorkeur maneges of afspanningen met ruiterraccommodatie. Uitzonderingen moeten grondig gemotiveerd worden.

3.6 Toestemming weg- en terreinbeheerders

Voor alle wegen en doorgangen waar de route of het netwerk gebruik van maakt, is steeds een voorafgaande schriftelijke toestemming van de weg- en terreinbeheerder vereist, zowel voor openbare als privé-wegen en -terreinen. De verschillende terreinbeheerders dienen bij de ontwikkeling van de route/ het netwerk betrokken te worden. Nadat Toerisme Vlaanderen een erkenning heeft afgeleverd kan de terrein- en wegbeheerder op basis van deze erkenning zijn toestemming geven.

4. Normen voor bewegwijzering

De bewegwijzering dient gesloten te zijn en het volledige circuit/netwerk dient bewegwijzerd te zijn in twee richtingen. Verder dient de bewegwijzering op een consequente manier aangebracht te worden met respect voor de omgeving. De bebording wordt aangebracht telkens men van richting kan veranderen, op een goed zichtbare hoogte, vrij van begroeiing en op een voldoende grote afstand voor het kruispunt. Aan de bewegwijzering wordt door de initiatiefnemers de nodige nazorg (herstel, onderhoud, nazicht minimaal 2 maal per jaar) in overleg met de weg- en / of terreinbeheerder.

4.1 Algemene kenmerken bewegwijzering ruiterroutes

Voor lusvormige ruitersporen wordt een signalisatie op basis van een zeshoekig bordje voorgesteld. Doorgaande routes worden bewegwijzerd met rechthoekige bordjes.

- Zeshoekig bord met top naar boven voor lusvormige ruiterroutes (bijlage 1).
- Rechthoekig bord met smalle zijde naar boven voor doorgaande routes (bijlage 2).

- Afmetingen:
 - zeshoekig bord: hoogte 15 cm;
breedte 13 cm;
 - rechthoekig bord: hoogte 15 cm;
breedte 12 cm.
- Kleuren, lettertypes, illustraties:
 - achtergrond bord wit of licht bruin;
 - opdruk bord bruin;
 - tekst 'naam' en het woord 'route' bij voorkeur aan elkaar in het midden van het bord;
 - pijl boven in het open vlak;
 - ruitersymbool centraal op het bord onder routenaam;
 - contourlijn gelijkmatig maximaal 3 mm dik;
 - namen van initiatiefnemers tussen rand en contourlijn onderaan;
 - namen steunende organisaties tussen rand en contourlijn bovenaan;
 - lettertype Helvetica medium Italic, kapitaalletters 10 mm, onderkastletters in verhouding.
- Geen logo's of tekstverwijzingen op het bewegwijzeringsbord.

4.2 Algemene kenmerken knooppuntenbewegwijzing

- Rechthoekig bord smalle zijde naar boven.
- Afmetingen:
 - standaard breedte 120 mm: alle borden;
 - minimale hoogte 150 mm, maximaal 250 mm: knooppuntenbord;
 - minimale hoogte 150 mm: doorverwijzingsbord, aankondigingbord, aanlooproutebord.
- Kleuren, lettertypes, illustraties:
 - kleur achtergrond: beige RAL nr. 1014;
 - kleur opdruk: bruin RAL nr. 8002;
 - doorsnede cirkel met knooppuntnummer: 55 mm of 45 mm;
 - knooppuntnummer: 29 mm of 22 mm;
 - pijl: 30 x 30 mm;
 - lettertype Helvetica;
 - contourlijn: 5 mm van de rand, 3,5 mm dik;
 - horizontale contourlijn onderaan: 10 mm;
 - naam regio onderaan in horizontale contourlijn: 5,5 mm;
 - naam steunende organisatie in de onderkant van de witte bordrand: 2,75 mm;
 - naam initiatiefnemers in de bovenkant van de witte bordrand: 2,75 mm.
- Symbolen:
 - ruitersymbool
 - mennersymbool

Voor het knooppuntenbord, het doorverwijzingsbord, het aankondigingsbord en het aanlooproutebord zijn er drie mogelijkheden:

1. traject geschikt voor ruiters en menners: de 2 symbolen worden afgebeeld;
2. traject enkel geschikt voor ruiters: enkel het ruitersymbool wordt afgebeeld;
3. traject enkel geschikt voor menners: enkel het mennersymbool wordt afgebeeld.

4.2.1 Knooppuntenbord (bijlagen 3, 4 en 5)

- Voor het knooppunt: tekst 'knooppunt' Helvetica 7 mm: achtergrond bruin, opdruk beige. Knooppuntnummer: Ø cirkel: 45 mm, hoogte cijfer: 22 mm..
- Voor de verwijzingen naar de andere knooppunten: achtergrond beige, opdruk bruin, Ø cirkel: 55 mm, hoogte cijfer: 27,5 mm.
- De verschillende knooppuntnummers worden van elkaar gescheiden door een horizontale lijn: 3,5 mm.
- Pijl telkens op dezelfde hoogte als het nummer, aanbrengen in wijzerzin.

4.2.2 Doorverwijzingsbord (bijlagen 6, 7 en 8)

- Pijl, knooppunt en symbo(o)l(en): opdruk bruin, achtergrond beige.
- Pijl staat gecentreerd boven in het open vlak, 30 x 30 mm.
- Knooppuntnummer staat gecentreerd in het midden. Ø cirkel: 45 mm, hoogte cijfer: 22 mm.
- Symbo(o)l(en) staat / staan onderaan in het open vlak. Hoogte: 25 mm.

4.2.3 Aankondigingsbord (bijlagen 9, 10 en 11)

- Bovenste bordhelft, gecentreerd: tekst 'U nadert knooppunt'. Kapitaal 11 mm onderkast mee in verhouding, samen met het / de symbo(o)l(en). Achtergrond beige, opdruk bruin.
- Onderste bordhelft, gecentreerd: het knooppuntnummer. Achtergrond bruin, opdruk beige, Ø cirkel: 55 mm, hoogte cijfer: 29 mm.

4.2.4 Aanlooproutebord (bijlagen 12, 13 en 14)

- Pijl, tekst, knooppunt en symbo(o)l(en): opdruk beige, achtergrond bruin.
- Pijl staat gecentreerd boven in het open vlak, 30 x 30 mm.
- Tekst 'Aanlooproute' gecentreerd: kapitaal 11 mm, onderkast mee in verhouding.
- Knooppuntnummer gecentreerd in het midden: Ø cirkel: 45 mm, hoogte cijfer: 22 mm.
- Symbo(o)l(en) staat / staan onderaan in het open vlak. Hoogte: 25 mm.

4.2.5 Overzichtsbord

Criteria overzichtsbord: zie 'Richtlijnen voor de bewegwijzering van toeristische auto- en fietsroutes', goedgekeurd door de raad van beheer van Toerisme Vlaanderen op 14 december 1994 en 30 april 1997 bekrachtigd door de minister-president op 9 juni 1997 (publicatie Belgisch Staatsblad 16

december 1997). Op het overzichtsbord moet naast het logo van de initiatiefnemer ook het logo van Toerisme Vlaanderen vermeld worden. Het overzichtsbord wordt geplaatst op de startplaats(en) en bij strategisch gekozen knooppunten.

5. Voorschriften voor de weergave van de route op kaart

5.1 Routebeschrijving

Bij elke route/elk netwerk voor ruiters en menbers hoort een beschrijving. Die beschrijving bevat twee luiken: een tekstuele handleiding en een kaart op schaal met aanduiding van het routetraject/het netwerk. De twee zijn samen in één brochure of folder vervat. De ene zijde bevat de handleiding en de andere zijde bevat de kaart.

5.2 Handleiding

De handleiding bevat gegevens i.v.m. de initiatiefnemer, de aan te houden richting (straatnamen, oriëntatiepunten), wetenswaardigheden langs het traject (culturele, historische, geografische, natuurwetenschappelijke, e.d.). Indien het netwerk wordt betoelaagd door Toerisme Vlaanderen, worden de logo's van Toerisme Vlaanderen en de Vlaamse Gemeenschap vermeld.

5.3 Kaartmateriaal

Als plattegrond wordt bij voorkeur gebruik gemaakt van topografische kaarten op schaal 1/20 000 of 1/25 000. Deze kaarten geven een gedetailleerd overzicht over de aard van het terrein (wegen, bos, waterlopen, e.a.), het te volgen traject, maneges, eet-, drank- en/of overnachtinggelegenheden, gevaarlijke oversteken, toeristische informatie (bezienswaardigheden, logies en infokantoren erkend door Toerisme Vlaanderen). Bij de kaart hoort een legende.

5.4 Verspreiding

De brochure en / of routekaart moet verspreid worden via de door Toerisme Vlaanderen erkende toeristische dienst en / of VVV. De lay-out wordt ter goedkeuring voorgelegd aan de provinciale toeristische dienst.

6. AANVRAAG TOT ERKENNING

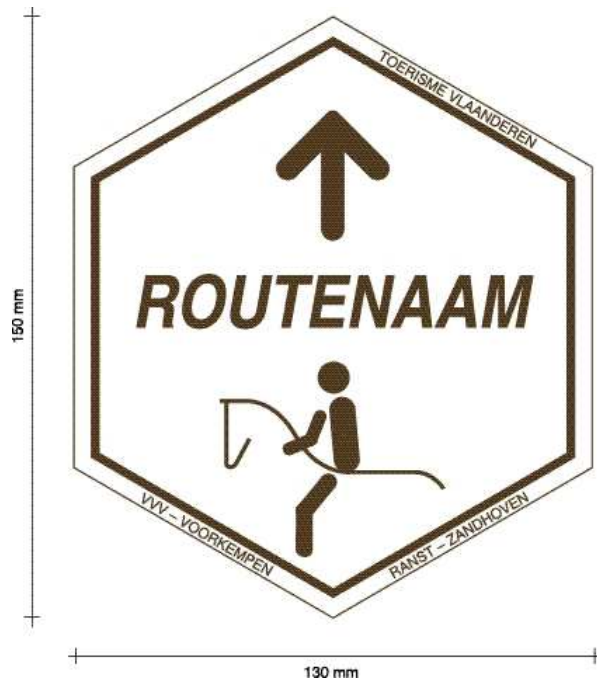
De aanvraag tot erkenning dient te gebeuren bij de provinciale toeristische dienst voor toerisme. Een kopie van deze aanvraag wordt verstuurd naar Toerisme Vlaanderen, Grasmarkt 61 te 1000 Brussel.

Termijn:

Ofwel stemt de organisator toe in een bijsturing door de provinciale toeristische dienst en komt het advies van de dienst na wederzijds akkoord. In het andere geval geeft de provinciale toeristische dienst binnen de dertig dagen een gemotiveerd advies en stuurt het dossier voor erkenning naar Toerisme Vlaanderen. De erkenning of weigering tot erkenning volgt 60 dagen na ontvangst van de aangetekende zending van het volledige dossier door Toerisme Vlaanderen. De weigering dient gemotiveerd te worden. Bij ontstentenis van de erkenning binnen de voorziene termijn wordt de erkenning geacht voorlopig te zijn toegekend. Toerisme Vlaanderen behoudt zich het recht toe om de periode van 60 dagen op te schorten indien er bijkomend overleg noodzakelijk is met andere administraties.

**Bijlagen bij:
Richtlijnen voor de bewegwijzering van netwerken voor ruiters en menners**

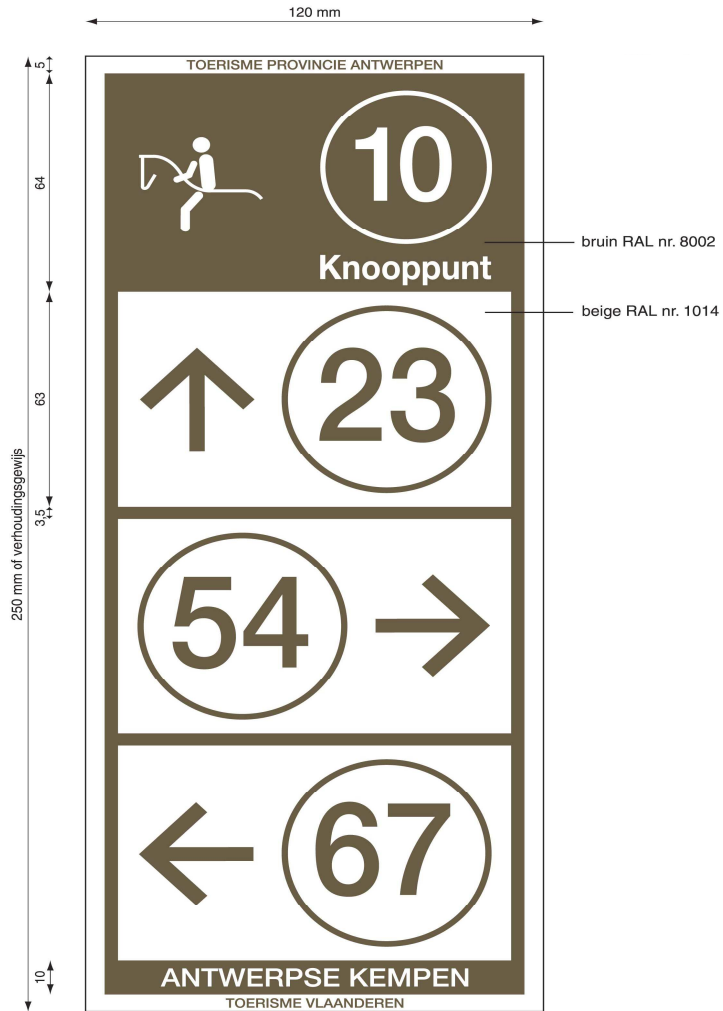
Bijlage 1: Zeshoekig bord met top naar boven voor lusvormige ruiterroutes

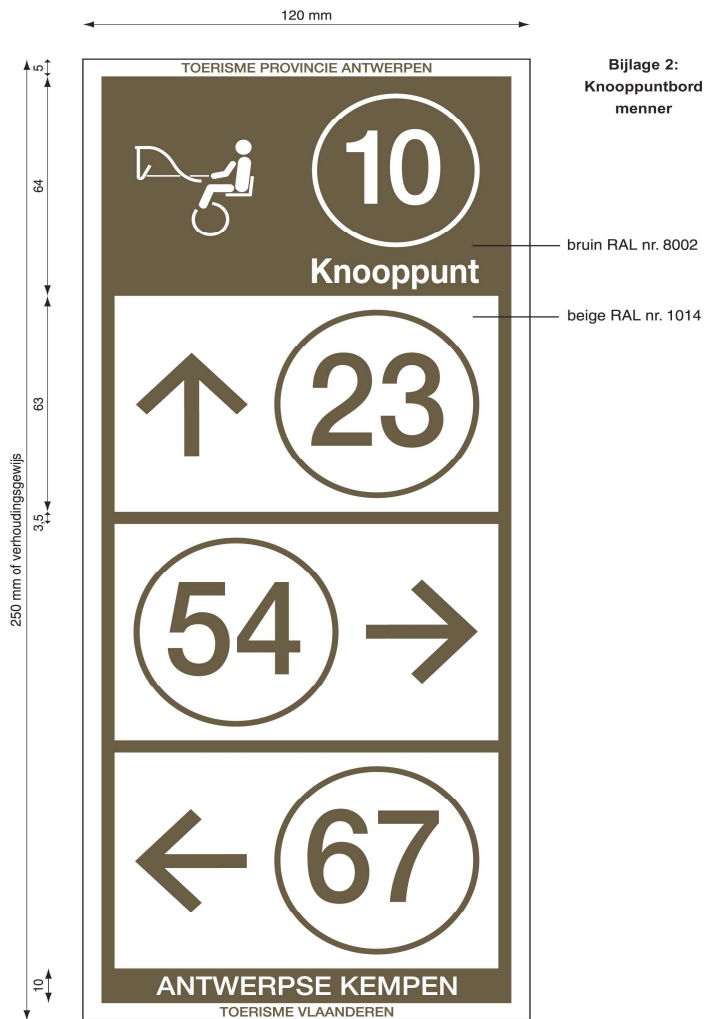
Bijlage 2: Rechthoekig bord met smalle zijde naar boven voor doorgaande routes

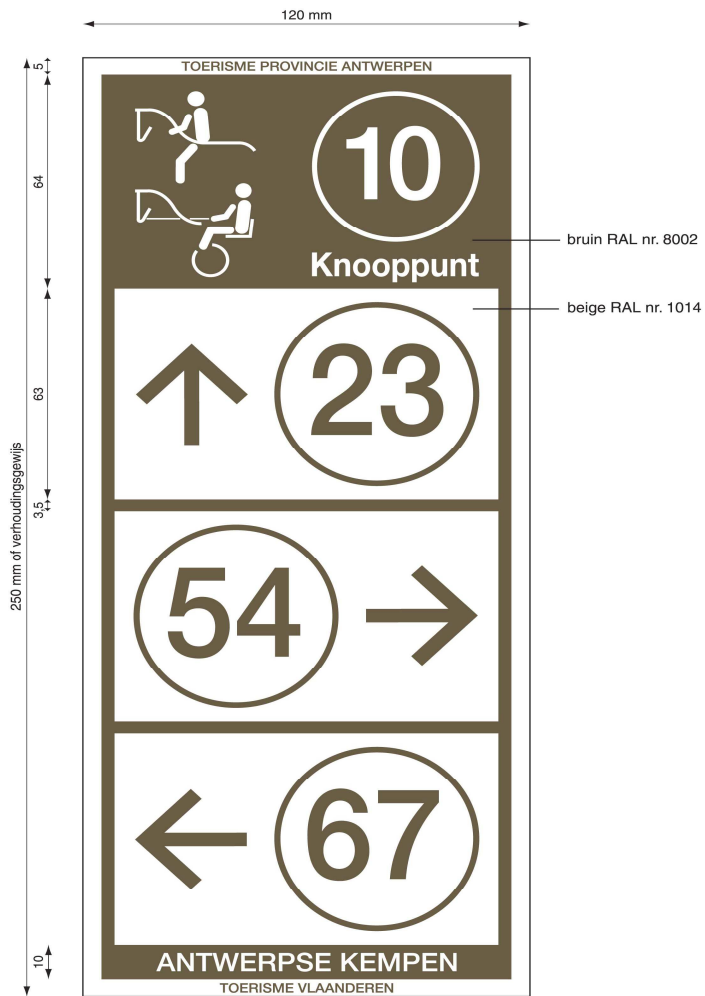
Bijlage 3: Knooppuntenbord ruiter

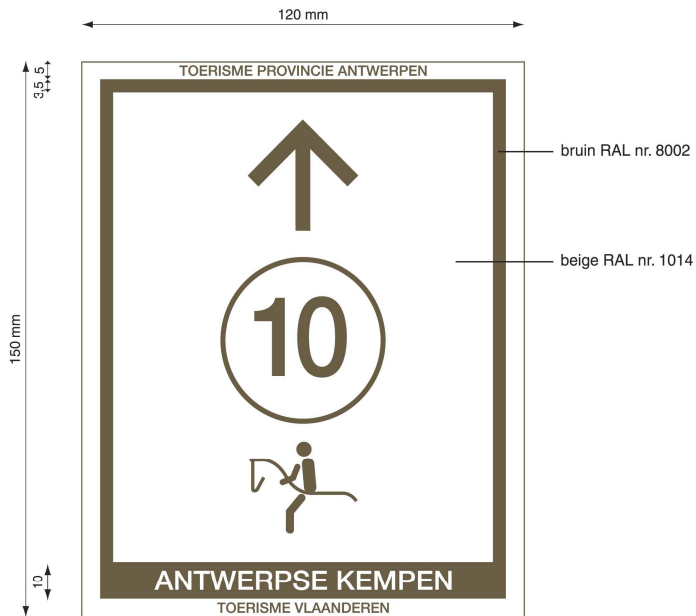
Bijlage 4: Knooppuntenbord menner

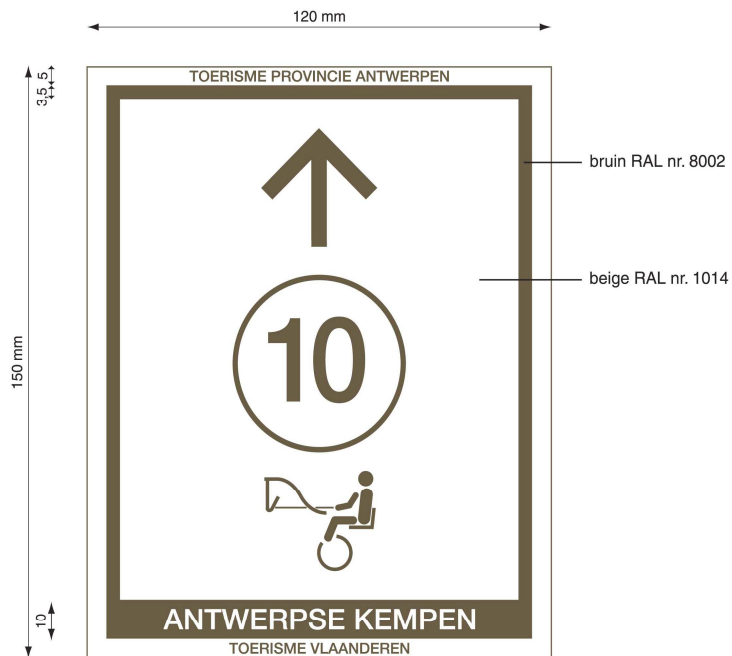
Bijlage 5: Knooppuntenbord ruiter en menner

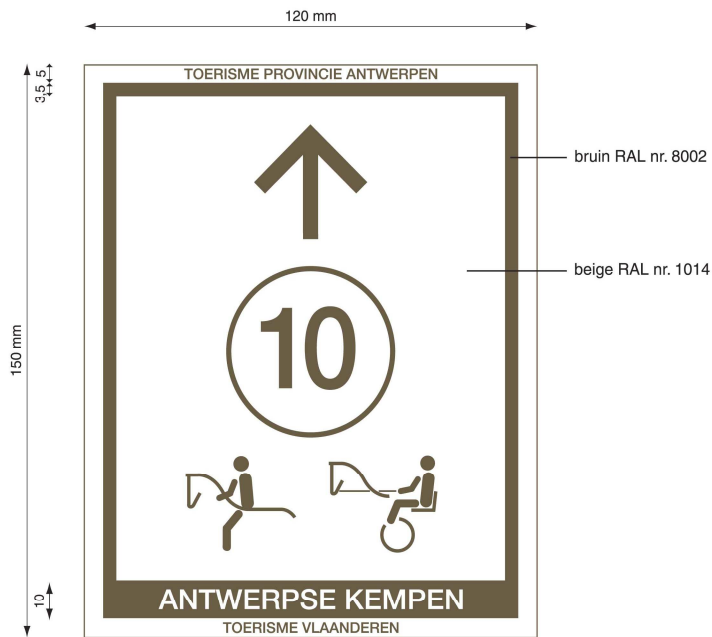
Bijlage 6: Doorverwijzingsbord ruiter

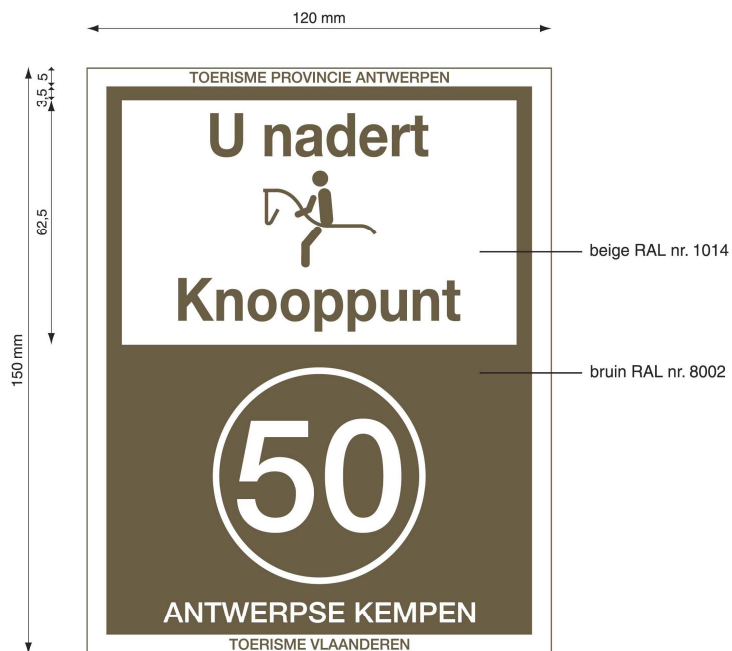
Bijlage 7: Doorverwijzingsbord menner

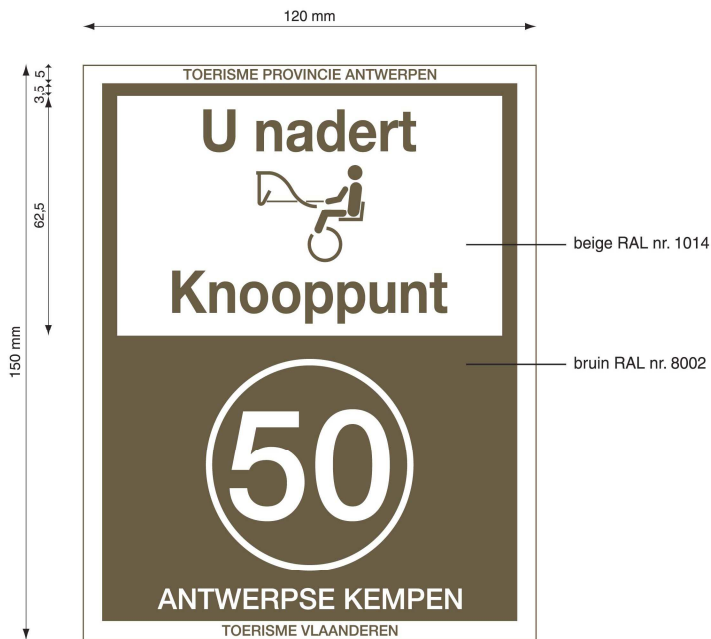
Bijlage 8: Doorverwijzingsbord ruiter en menner

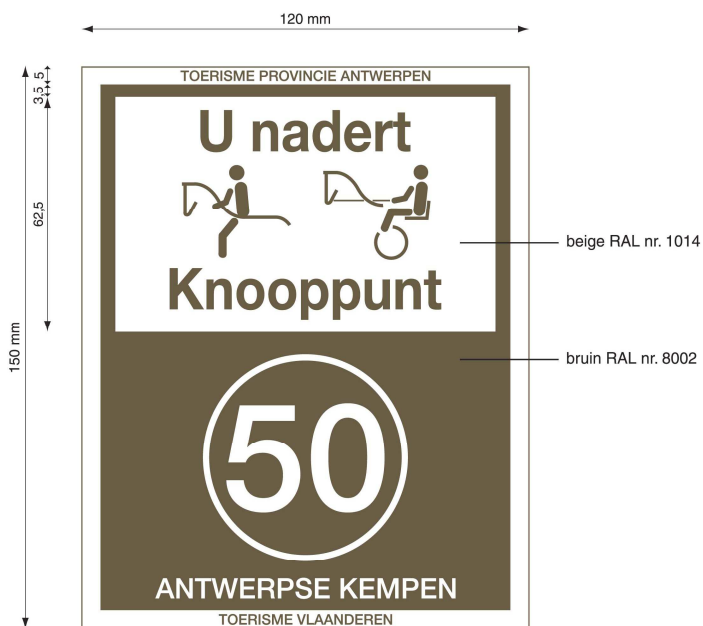
Bijlage 9: Aankondigingsbord ruiter

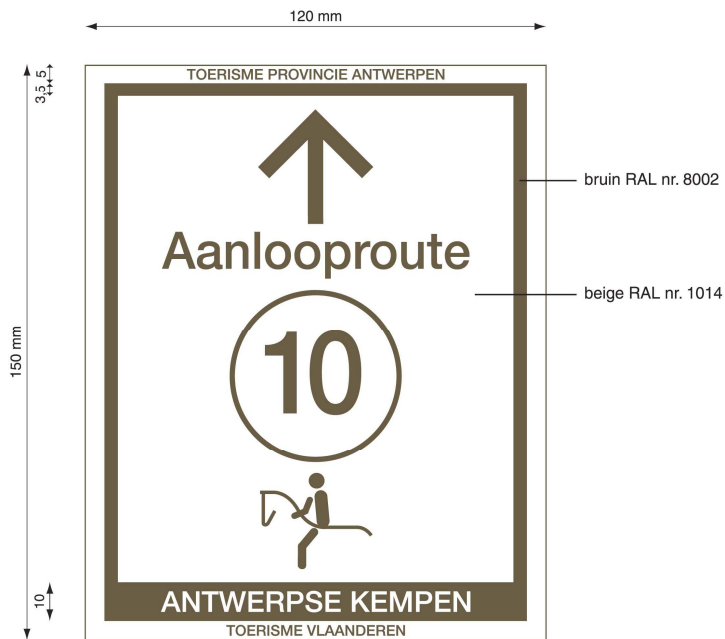
Bijlage 10: Aankondigingbord menner

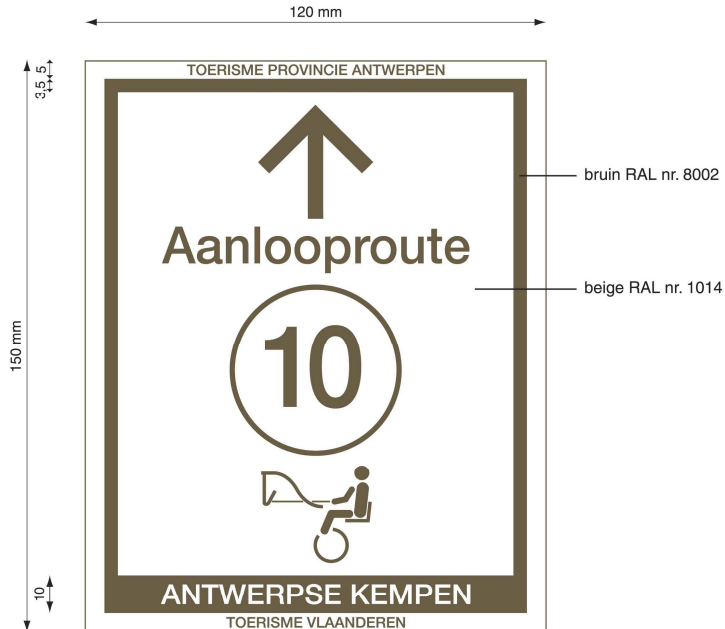
Bijlage 11: Aankondigingbord ruiter en menner

Bijlage 12: Aanlooproutebord ruiter

Bijlage 13: Aanlooproutebord menner

Bijlage 14: Aanlooproutebord ruiter en menner

